

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 42/2004 vp

Valtioneuvoston selvitys EU:n pohjoisesta ulottuvuudesta; Suomen lähtökohdat jatkotyölle

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 8 päivänä joulukuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen EU:n pohjoisesta ulottuvuudesta; Suomen lähtökohdat jatkotyölle (E 131/2004 vp) hallintovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön päällikkö Maimo Henriksson, ulkoasiainministeriö
- ylijohtaja Paavo Pirttimäki, sisäasiainministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Asiakirjan tarkoituksena on esitellä EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikan nykytilanne, tulevaisuuden haasteet sekä Suomen peruslähtökohdat käytettäväksi pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuutta koskevista keskusteluista.

Pohjoinen ulottuvuus on Suomen vuonna 1997 tekemä aloite Euroopan unionin ulkosuhteiden ja alueellisen yhteistyön kehittämiseksi unionin pohjoisilla lähialueilla. Suomi halusi kiinnittää EU:n huomiota alueen haasteisiin ja mahdollisuuksiin korostaen Venäjän, Itämeren alueen ja Euroopan unionin keskinäisriippuvuutta. EU-puheenjohtajuus syksyllä 2006 velvoittaa Suomen huolehtimaan siitä, että pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuustyö saadaan asianmukaiseen päätökseen. Tämä edellyttää pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuutta koskevien kansallisten tavoitteiden selkiyttämistä.

EU:n komission ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa käytyjen alustavien keskustelujen

jälkeen pyritään tavoitteenasettelun tarkentamiseen.

Valtioneuvoston kanta

1. Suomen lähtökohtana pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuutta käsittelevässä työssä on

— pohjoisen ulottuvuuden säilyttäminen osana EU:n pohjoisten alueiden politiikkaa, erityisesti EU:n ulkosuhde- ja rajatylittävää politiikkaa;

— pohjoisen ulottuvuuden määrittäminen jatkossakin laajasti käsittämään Luoteis-Venäjän lisäksi Itämeren ja arktiset alueet;

— käytännön Luoteis-Venäjä-yhteistyön kytkeminen osaksi EU:n Venäjä-yhteistyötä ja kehitteillä olevia yhteisiä alueita;

— pyrkimys saada Venäjä kiinteästi mukaan keskusteluun pohjoisen ulottuvuuden jatkokonseptista;

— pyrkimys vahvistaa EU:n ja pohjoisten alueellisten järjestöjen välistä yhteistyötä;

— tunnustelujen käyminen komission, tulevien puheenjohtajamaiden ja muiden keskeisten PU-toimijoiden kanssa pohjoisen ulottuvuuden kehittämisestä kohti kehysasiakirjamallia nykyisen toimintaohjelmakauden päättyessä vuonna 2006.

2. Hallituksen jäsenet johdonmukaisesti ottavat esille pohjoisen ulottuvuuden kehittämisen tapaamisissaan muiden EU-maiden, PU-kumppanimaiden ja -tarkkailijamaiden sekä komission edustajien kanssa.

3. Pohjoisen ulottuvuuden rahoitus pyritään turvaamaan ENPI:n, kansainvälisten rahoituslaitosten ja muiden toimijoiden rahoituksen muodostaman kokonaisuuden puitteissa niin, että Suomi ei tässä vaiheessa tavoittele PU:lle omaa budjettilinjaa. Mikäli nyt suunnitteilla olevat uudistukset Agenda 2007-prosessin ja ulkosuhde- rahoituksen uudistamisen yhteydessä eivät käytännössä osoittaudukaan pohjoisen ulottuvuuden tavoitteiden kannalta tehokkaiksi, rahoituskysymyksiin on syytä palata myöhemmin uudelleen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Pohjoinen ulottuvuus perustuu Suomen vuonna 1997 tekemään aloitteeseen, jolla Suomi halusi kiinnittää EU:n huomiota pohjoisten lähialueiden haasteisiin ja mahdollisuuksiin korostaen Venäjän, Itämeren alueen ja Euroopan unionin keskinäistä yhteyttä. Pohjoisella ulottuvuudella tavoitellaan kestäväää kehitystä, yhteistyötä ja vakautta unionin pohjoisilla alueilla ja rajojen yli. Lähestyvä Suomen EU-puheenjohtajuus ja pohjoisen ulottuvuuden nykyisen toimintaohjelman päättymisen vuoden 2006 lopussa korostavat pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuuden tarkastelun ajankohtaisuutta. Valiokunta pitää tärkeänä pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä ja vahvistamista, ja valiokunta tukee Suomen pyrkimyksiä pohjoisen ulottuvuuden tulevaisuuden linjaamiseksi.

Pohjoisen ulottuvuuden toiminnassa ovat mukana komission ja jäsenvaltioiden lisäksi kumppanimaat Venäjä, Norja ja Islanti, tarkkailijamaat Kanada ja USA sekä alueelliset järjestöt: Itämerenvaltioiden neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto, Arktinen neuvosto ja Pohjoismainen ministerineuvosto. Yhteistyössä on syntynyt mm. ympäristökumppanuus, sosiaali- ja terveystumppanuus sekä e-ulottuvuus, jossa on kyse Itämeren alueen tietoyhteiskunnan kehittämisestä. Pohjoisen ulottuvuuden puitteissa pyritään myös pienimuotoisempaan kehittämistyöhön. Valiokunnan mielestä pohjoinen ulottu-

vuus tarjoaa hyvän yhteistyöfoorumin laajapohjaiselle rajat ylittävälle yhteistyölle. Toiminnan tehostamiseksi on tarpeen selkeyttää tavoitteita ja suhdetta EU:n muihin politiikkoihin.

Baltian maiden siirryttyä EU:n sisäisten ohjelmien piiriin pääosa pohjoisen ulottuvuuden käytännön yhteistyöstä kohdistuu tällä hetkellä Luoteis-Venäjään. Valiokunta tähdentää tämän yhteistyön merkitystä Suomen kannalta, mutta se on tärkeää myös koko unionin näkökulmasta. Selvityksen mukaan pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman erityisongelmana on ollut Venäjän heikko sitoutuminen siihen. Valiokunta katsookin, että tällaisia ohjelmia ja asiakirjoja tulee valmistella yhdessä neuvotellen, jotta osapuolet voivat niihin sitoutua.

Pohjoinen ulottuvuus on ollut omiaan lisäämään kotimaisten maakunta- ja paikallistason toimijoiden kiinnostusta EU:n ohjelmiin ja aloitteellisuutta lähialueyhteistyössä, minkä myötä käytännön yhteistyösuhteet itänaapuriin ovat lisääntyneet. Valiokunta korostaa pohjoisen ulottuvuuden merkitystä pohjoisen Suomen kannalta. Valiokunta viittaa aluepoliittisesta selonteosta antamaansa mietintöön (HaVM 14/2004 vp — VNS 3/2004 vp), jossa se on pitänyt Suomen kannalta tavoiteltavana, että Euroopan unioni ottaa pohjoisen ulottuvuuden ja sen mukanaan tuomat haasteet aiempaa vahvemmin huomioon muotoiltaessa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden alue- ja rakennepolitiikkaa.

Pohjoisella ulottuvuudella ei ole ollut omaa erityisrahoitusta, vaan sen puitteissa on hyödynnetty olemassa olevia ohjelmia ja rahoitusvälineitä. Saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena valtioneuvoston lähtökohta-asettelua, että pohjoisen ulottuvuuden rahoitus pyritään turvaamaan EU:n uuden naapuruus- ja kumppanuusinstrumentin, kansainvälisten rahoituslaitosten ja muiden toimijoiden rahoituksen muodostaman kokonaisuuden puitteissa niin, ettei Suomi tässä vaiheessa tavoittele pohjoiselle ulottuvuudelle omaa budjettilinjaa. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että eri rahoitusvälineitä voidaan hyödyntää joustavasti. Tässä yhteydessä valiokunta viittaa myös EU:n rahoitusnäkymistä antamassaan lausunnossa oleviin ulkorajayhteistyötä koskeviin kannanottoihinsa (HaVL 29/2004 vp — U 56/2004 vp). Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että mikäli suunnitteilla olevat uudistukset Agenda 2007 -prosessin ja ulkosuhderahoituksen uudistamisen yhteydessä eivät käytännössä osoittaudukaan pohjoisen ulottuvuuden tavoitteiden kannalta tehokkaiksi, rahoituskysymyksiin on syytä palata myöhemmin.

Valiokunnan mielestä Pohjoisessa ulottuvuudessa on keskeistä jatkossakin alueen joustava määritelmä, alueellinen fokus sekä kumppani-

maiden ja alueellisten järjestöjen osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja toimeenpanoon. Kumppani- ja tarkkailijamaiden kiinnostuksen säilyttämiseksi toiminta-alue tulee määritellä laajasti kattamaan Luoteis-Venäjän lisäksi Itämeren ja arktiset alueet. Eräät Pohjois-Euroopan kannalta tärkeät yhteistyöhankkeet ovat mitasuhteiltaan ja vaikutuksiltaan niin laajoja, että niitä on luonteva käsitellä EU—Venäjä-kehityksessä. Valiokunta kannattaa ajatusta uuden kehysasiakirjan valmistelemisesta ja tähdentää, että asiakirja tulee valmistella yhteistyössä EU:n, Venäjän ja muiden kumppanimaiden kanssa. On tärkeää, että tässä työssä hyödynnetään myös alueellisten järjestöjen asiantuntemusta. Valiokunnan näkemyksen mukaan kehysasiakirjassa tulee kiinnittää huomio pohjoisen ulottuvuuden alueen kehityksen kannalta keskeisiin yhteistyöaloihin, erityisesti yhteistyöhön, jolla on suora vaikutus alueen asukkaiden elämään, ympäristöön ja yritysten toimintaedellytyksiin.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
 vpj. Veijo Puhjo /vas
 jäs. Nils-Anders Granvik /r
 Lasse Hautala /kesk
 Hannu Hoskonen /kesk
 Esko Kurvinen /kok (osittain)
 Lauri Kähkönen /sd
 Kari Kärkkäinen /kd

Rosa Meriläinen /vihr
 Lauri Oinonen /kesk
 Heli Paasio /sd
 Satu Taiveaho /sd
 Tapani Tölli /kesk
 Ahti Vielma /kok
 Tuula Väättäinen /sd
 vjäs. Pertti Hemmilä /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.